

УДК 341.485:94(477)"1932/1933"

Спудка І. М.¹, Терлецька М. В.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. 24-11с ЗГФК НУ «Запорізька політехніка»

ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР. – ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Голодомор — це геноцид української нації, вчинений у 1932–1933 рр. Він був скоєний керівництвом Радянського Союзу, щоб упокорити українців, остаточно ліквідувати український спротив режиму та спроби побудови самостійної, незалежної від Москви Української Держави. У 2006 р. Законом України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні» Голодомор визнано геноцидом українського народу. У 2010 р. постановою Апеляційного суду міста Києва доведено геноцидний характер Голодомору, намір Сталіна, Молотова, Кагановича, Постишева, Чубаря, Хатаєвича, Косіора знищити частину української нації. Під час вчинення особливо тяжкого злочину геноциду в 1932–1933 рр. комуністичний тоталітарний режим знищив мільйони.

З утворенням СРСР, до складу якого увійшла Українська Соціалістична Радянська Республіка, та з утвердженням комуністичного режиму відбулися помітні зміни у суспільному, громадсько-політичному та соціально-економічному житті України, що торкнулися, насамперед, традиційного села.

Із проголошенням курсу на колективізацію наприкінці 1927 р., що передбачала об'єднання індивідуальних приватних селянських господарств у колективні господарства державної власності, кожному селянину нараховували певну кількість трудоднів, за відробіток яких платили натуральним продуктом. Однак, переважно трудодні були настільки мізерними, що позбавляли селянина можливості прохарчувати себе і свою родину. З огляду на потужне почуття індивідуалізму українських землеробів, в Україні насадження колгоспної системи викликало спротив. Тому селян насильно заганяли у колгоспи шляхом терору та пропагандистської війни з незгодними, на яких режим вішав ярлики «куркулі», «буржуазні націоналісти», «контрреволюціонери» та знищував цих людей. Історики зафіксували близько 4 тис. масових виступів селян на початку 1930-х рр. проти колективізації, політики оподаткування, пограбування, терору та насильства.

Почуття національної ідентичності українського селянина разом з його ментальним індивідуалізмом суперечило ідеології Радянського Союзу. Саме

тому об'єктом злочину геноциду стала українська нація, для послаблення якої сталінський тоталітарний режим геноцидом винищив українське селянство як питому частину нації і джерело її духовної та матеріальної сили.

Не бажаючи втратити Україну, радянський режим вибудував план винищення частини української нації, замаскований під плани здавання хліба державі. Йшлося про повне вилучення всіх запасів зерна, а потім конфіскацію інших продуктів харчування та майна як штрафи за невиконання плану. Перетворивши Україну на територію масового голоду, режим перекрив усі шляхи до порятунку. Лише селянам України та Кубані було заборонено виїжджати до міст, до Росії і Білорусі. 22,4 млн людей було фізично заблоковано в межах території Голодомору.

У 1932 р. для України було встановлено нереальний до виконання план хлібозаготівель у 356 млн пудів хліба. Для затвердження цього плану до Харкова прибули найближчі соратники Сталіна — Каганович і Молотов, добре проінформовані про розпал голоду вже в першій половині 1932 р. в Україні. Геноцид було організовано і вчинено шляхом узаконення насильницьких дій та масового вбивства українців.

На початку 1930-х рр. політика колективізації в Україні зазнала краху. Селяни масово виходили з колгоспів та забирали своє майно: худобу, інвентар, зароблене збіжжя. Для збереження колгоспів і майна у руках держави режим 7 серпня 1932 р. прийняв репресивну постанову, яка в народі отримала назву «закон про п'ять колосків», відповідно до якого держава карала голодних селян за збирання в полі залишків урожаю ув'язненням на 10 років з конфіскацією майна або розстрілом.

Наступним геноцидним рішенням стало встановлення натуральних штрафів — права держави забирати у селян не лише зерно, а й інші продукти харчування та майно, яке можна було продати або обміняти на їжу. З метою посилення голоду в Україні політбюро ЦК КП(б)У під тиском Молотова 18 листопада 1932 р. ухвалило постанову, якою було запроваджено специфічний репресивний режим — «чорні дошки». Занесення на «чорні дошки» означало фізичну продовольчу блокаду колгоспів, сіл, районів: тотальне вилучення їжі, заборону торгівлі і підвозу товарів, заборону виїзду селян та оточення населеного пункту військовими загонами, ГПУ, міліцією. У 1932–1933 рр. режим «чорних дошок» діяв у 180 районах УСРР (25 % районів).

Навесні 1933 року смертність в Україні набула катастрофічних масштабів. Пік Голодомору припадає на червень. Тоді щодоби мученицькою смертю помирало 28 тисячі осіб, щогодини — 1168 осіб, щохвилини — 20. У цей час Москва надала Україні насіннєву (для посівної кампанії) та продовольчу позики. Якщо продовольча й надходила до села, то її надавали переважно у формі громадського харчування і лише тим колгоспникам, котрі ще були здатні працювати й жити в польових станах.

Певні історичні обставини ускладнюють підрахунки, а ще більше — встановлення імен убитих. Комуністичний тоталітарний режим зробив все можливе, щоб приховати наслідки свого злочину. На місцях було заборонено фіксувати реальну кількість смертей. Сьогодні виявлено таємні списки деяких сілрад із переліком померлих в 1932–1933 роках. Ці списки вдвічі перевищують офіційні дані. Цілком зрозуміло, що такі випадки були непоодинокими. Існувала заборона записувати причину смерті як «голод», тому в актах про смерть вказували «від тифу», «виснаження», «від старості». У 1934 р. всі книги РАЦСів про реєстрацію смертей були передані до спеціального відділу ГПУ. Українці вмирили сім'ями, селами, і не завжди померлих обліковували. Рівень незареєстрованої смертності невідомий, але цілком очевидно, що померли мільйони. За оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України ім. М. Птухи, від Голодомору загинуло 4,5 мільйона осіб, з яких 3,9 мільйона — через надсмертність, а 600 тисяч — ненародженими.

Таким чином, Голодомор не лише призвів до величезних втрат, а й залишив глибокий психологічний слід у поколіннях українців. Багато людей, які пережили цю трагедію, назавжди зберегли страх перед голодом, що передався їхнім нащадкам. Сьогодні усвідомлення масштабів цієї трагедії є важливим для збереження історичної пам'яті та запобігання повторенню подібних злочинів у майбутньому.